

М. Д. Пасічний,
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

M. Pasichniy,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Finance,
Kyiv National University of Trade and Economics

CHARACTERISTICS OF NATIONAL BUDGETARY POLICY

У статті здійснено аналіз заходів бюджетної політики України в період 2000—2015 років. Визначено особливості реалізації бюджетного регулювання у сфері видаткової частини та дефіциту бюджету. Досліджено структуру бюджетних видатків у розрізі функціональної класифікації, охарактеризовано основні фактори впливу на зміну структури видатків. Виявлено тенденції та етапи бюджетного регулювання у сфері видатків. Здійснено порівняльний аналіз показників індексу споживчих цін та приросту видатків бюджету. Оцінено залежність між показником зміни частки податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті та темпом приросту видаткової частини зведеного бюджету. Визначено пріоритетні напрями розвитку бюджетної політики.

This article is aimed to analyze the measures of budget policy in Ukraine during 2000—2015. The main characteristics of conducting policy in the part of expenditure and deficit regulation are determined. We also have investigated functional structure of budget expenditures and have defined the main factors, which causes its structural changes. Trends and stages of budget expenditures regulation are defined. Author focuses on comparative analysis of index consumer price and budget expenditures growth. Relation between index of changing tax to GDP ratio and budget expenditures growth rate is assessed. We have proposed the main ways forward for budget policy improving.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетне регулювання, бюджетна система, видатки бюджету, дефіцит бюджету.

Key words: budget policy, budget regulation, budget system, budget expenditures, budget deficit.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Бюджетна політика є інструментом реалізації пріоритетів державної соціально-економічної політики. Реалізація бюджетної реформи потребує врахування інституційної інерції, що передбачає певний лаг у результативності здійснюваних трансформацій бюджетної політики, а також особливостей розвитку вітчизняної економіки. Вагомим завданням бюджетної політики у сфері видатків є створення передумов для економічного зростання в середньо- та довгостроковій

перспективі. З трансформацією у двадцятому столітті суспільного устрою та пріоритетів побудови держави добробуту, відбулось суттєве зростання частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через видаткову частину бюджету. Відповідно, зросли видатки на розбудову соціальної інфраструктури та надання суспільних послуг, у тому числі освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, підтримку базових галузей економіки. Згідно з дослідженнями Світового банку, видатки бюджету є значущим інструментом у забезпе-

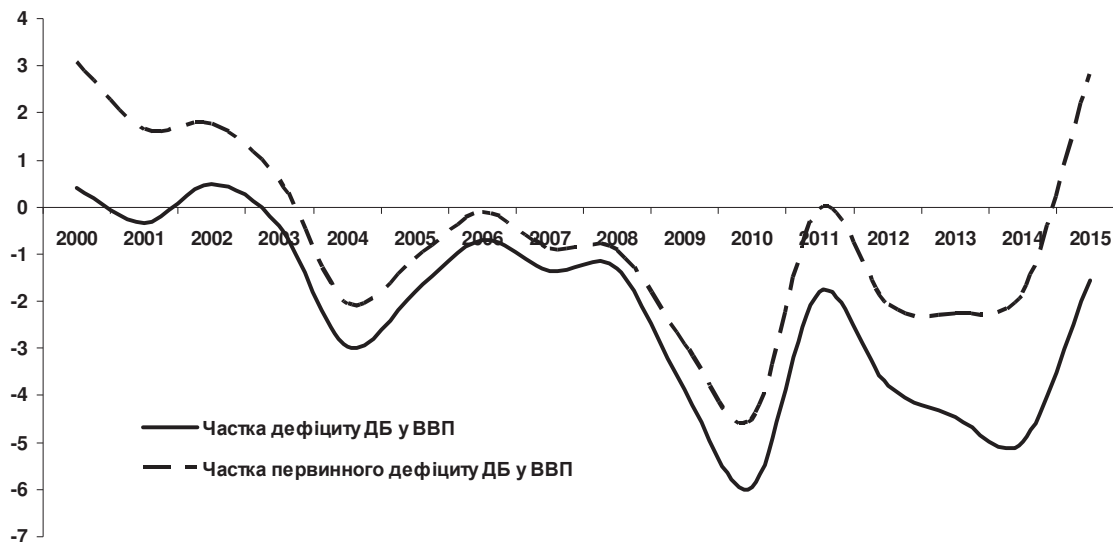


Рис. 1. Динаміка значень питомої ваги дефіциту та первинного дефіциту Державного бюджету України у ВВП у період 2000–2015 років, %

ченні економічного зростання та є виразником національної ідентичності, за рахунок видатків з бюджету надаються базові соціальні послуги населенню. Важливим завданням державних фінансових інститутів є пошук оптимального співвідношення між динамікою економічного зростання та часткою валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через публічний сектор економіки та бюджетну систему зокрема.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням формування та реалізації бюджетної політики, її впливу на соціально-економічний розвиток суспільства присвячені праці зарубіжних та вітчизняних вчених: Р. Барро, В. Дем'янишина [1], П. Кругмана, О. Кудріна [2], А. Лисяк [3], І. Луніної, Р. Масгрейва, П. Самуельсона, В. Сенчагова [4], Дж. Стігліца [7], В. Раммі [6], С. Фішера, В. Опаріна, І. Чугунова [5], С. Юрія та інших. Водночас актуальним питанням науково-прикладного характеру залишається визначення напрямів бюджетної політики на середньострокову перспективу з урахуванням макроекономічних тенденцій, пріоритетів розвитку економіки та адаптивних очікувань суспільства. З огляду на зазначене, доцільним є здійснення аналізу та систематизація заходів вітчизняної бюджетної політики в умовах економічного зростання та рецесії задля визначення певних особливостей, пошуку відповідних залежностей та обґрунтування напрямів подальшого удосконалення даної політики.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення особливостей формування та реалізації бюджетної політики у сфері регулювання видатків та обґрунтування подальших напрямів її удосконалення на середньострокову перспективу.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

З метою забезпечення концептуальної єдності дослідження в роботі було використано сукупність методів, що ґрунтуються на сучасних теоретико-методологічних підходах, у тому числі порівняння, аналізу, синтезу, теоретичного узагальнення, системний та структурний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вагомим завданнями реалізації бюджетної політики на початку 2000-х років у сфері видатків бюджету стало забезпечення стійкого зростання доходів гро-

мадян, зокрема працівників бюджетної сфери випереджаючими темпами порівняно з індексами споживчих цін, постійне збільшення рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, поетапне зниження рівня бюджетної заборгованості з соціальних виплат, посилення питомої ваги капітальних видатків бюджету з метою активізації соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць, підвищення ефективності бюджетних видатків, у тому числі шляхом удосконалення методів планування та прогнозування бюджету. Неодноразово в період 2000–2003 років в Основних напрямах бюджетної політики на відповідний рік зазначалось — забезпечення безумовної збалансованості бюджету, підвищення соціальної спрямованості бюджету, послаблення боргового навантаження на бюджет, стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, проведення податкової реформи. Слід зазначити, що схожі пріоритети було виділено із початком погіршення економічної ситуації з 2009 року і вони є актуальними й досі в 2015–2016 роках, де серед вагомих завдань бюджетної політики у щорічних нормативно-правових актах визначено наступне — забезпечення збалансованості та стійкості бюджетної системи, оптимальності видаткової частини бюджету та кількості бюджетних програм, покращання матеріального добробуту населення, підвищення дієвості управління державним боргом, проведення податкової реформи.

Слід відзначити, що бюджетна політика початку 2000-х років сприяла досягненню макроекономічної стабілізації, одним із найбільш вагомих завдань було зниження дефіциту бюджету та боргового навантаження на бюджет. Доволі успішно було проведено реструктуризацію державного боргу, про що свідчить зниження показника частки видатків бюджету на обслуговування державного боргу з 2,7 відсотка ВВП у 2000 році до 1,0 відсотка ВВП у 2003 році. Крім того, суттєво було знижено диференціацію між первинним та загальним балансом бюджету. Разом з тим, необхідно відзначити, що період 2000 — I половини 2008 року супроводжувався економічним зростанням, після затяжної рецесії 1992—1999 років.

Загалом аналіз даних, на основі яких побудовано рисунок 1, дає змогу дійти висновку, що у період 2000–2003 років проводилась збалансована фінансова-бюджетна політика, про що свідчить показник середнього значення дефіциту державного бюджету в 0,1 відсотка

ВВП, а первинний баланс бюджету було зведено із профіцитом, середнє значення якого за наведений період складо 1,8 відсотка ВВП. Період 2004—2008 років характеризується також реалізацією виваженої бюджетної політики, за винятком передвиборчого 2004 року, середнє значення частки дефіциту державного бюджету в валовому внутрішньому продукті становило 1,6 відсотка, а первинного дефіциту — 1,0 відсоток відповідно.

Погіршення економічної кон'юнктури в другій половині 2008 року та повномасштабна економічна рецесія 2009 року призводять до суттєвого зростання показників бюджетного дефіциту, так у 2009—2010 роках, середньорічний показник дефіциту бюджету складав 4,9 відсотка від валового внутрішнього продукту. Згодом, коли економічна ситуація дещо покращилась у 2011 році значення даного показника знизилась до рівня 1,8 відсотка ВВП, а розмір первинного дефіциту взагалі був мінімальним — 0,03 відсотка ВВП. Ситуація із стабільністю бюджетної системи почала погіршуватись ще у 2012 році, основними причинами стали необхідність фінансування бюджетних програм щодо підготовки заходів щодо проведення фінальної частини Євро-2012 та початок другої хвилі економічної рецесії. У 2014 році внаслідок глибокої нестабільності суспільного та адміністративного устроїв у державі, територіального конфлікту на сході країни, різкого зростання видатків державного бюджету на обслуговування державного боргу, викликаним як зростанням обсягів внутрішніх та зовнішніх запозичень, підвищенням ставки дохідності державних облігацій та девальвацією національної валюти розбалансованість бюджету посилилась, незважаючи на те, що рівень первинного дефіциту бюджету знизився на 0,45 відсоткових пункти ВВП та становив 1,8 відсотка. У 2015 році ситуація із загальним дефіцитом бюджету покращилась, дефіцит зведеного бюджету склав 1,6 відсотка ВВП, проте внаслідок зростаючих видатків на обслуговування боргу зросла різниця між первинним дефіцитом. Загалом первинний баланс бюджету було виконано із первинним профіцитом у розмірі 2,9 відсотка від валового внутрішнього продукту держави. Загалом середнє значення частки дефіциту бюджету в валовому внутрішньому продукті у періоді 2012—2015 років становить 3,7 відсотка, в свою чергу первинного дефіциту — 0,8 відсотка від ВВП.

В умовах обмеженого доступу до залучення державних запозичень на зовнішніх ринках фінансового капіталу, з метою фінансування бюджетного дефіциту держава збільшила обсяг запозичень шляхом розміщення облігацій внутрішньої державної позики. Слід зазначити, що в останні роки державою було здійснено заходи, спрямовані на удосконалення нормативно-правової бази з питань управління державним боргом, у тому числі з метою зменшення ризиків у сфері управління державним боргом та забезпечення мінімізації втрат бюджетних коштів під час управління державними борговими зобов'язаннями. Водночас, незважаючи на реалізацію фінансових заходів щодо зміцнення фінансової стійкості бюджетної системи та зниження рівня розбалансованості бюджету, держава зіткнулась із системними економічними ризиками втрати макроекономічної стабільності, що насамперед пов'язано із зростанням боргового навантаження на бюджет, ослабленням національної грошової одиниці, розбалансованістю пенсійної системи. Процеси відновлення економічного зростання та зниження показника інфляції потребують проведення виваженої та збалансованої бюджетної політики, чого можна досягти із встановленням бюджетних правил, співпрацею із міжнародними фінансовими інститутами та реалізацією системних інституційних реформ. Важливим аспектом є врахування ретроспек-

тивного досвіду проведення бюджетної політики держави початку 2000-х років.

Загалом однією із вагомих причин розбалансованості бюджету є зростання частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через систему державних фінансів, відсутність достатнього рівня кореляції між макроекономічною динамікою та встановленням основних соціальних стандартів та гарантій. Крім того, погіршення економічної ситуації, що відобразилось у 2009 році та 2014—2015 роках довело тезу про те, що знижувати рівень видаткової частини бюджету навіть в умовах крайньої необхідності є доволі складним процесом. Адаже понад 90 відсотків видатків у їх загальній структурі за економічною класифікацією є поточними видатками. Динаміка зміни видатків зведеного бюджету України за період 2000—2015 років свідчить про наступне: темпи зростання видаткової частини бюджету були вищими за значення індексу споживчих цін, за винятком кризових 2009, 2014—2015 років. З огляду на зазначене, можна дійти висновку, що в даний період часу відбувалось падіння реальних доходів населення, адже за допомогою "інфляційного податку" було виконано бюджет. Задля того, щоб не допускати таких ситуацій та мінімізувати негативний вплив економічних факторів на бюджет слід знизити рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему та систему державних фінансів у цілому, поетапно удосконалювати структуру видаткової частини бюджету як за функціональною, так і за економічною класифікацією.

Середнє значення показника темпу приросту видатків зведеного бюджету за період 2000—2015 років складає 21,1 відсотка щорічно, при середньому значенні індексу споживчих цін у 12,9 відсотка. В ході проведеного аналізу видається доцільним виокремлення наступних етапів щодо зміни показника обсягу видаткової частини бюджету: етап 2000—2002 років, відбувається зниження темпу зростання видатків з 39,0 до 9,2 відсотка, в тому числі соціальних, що позначилось і на зниженні показника інфляції з 25,8 відсотка у 2000 році до дефляції у 0,6 відсотка в 2002 році; етап 2003—2008 років характеризується висхідним трендом темпів приросту видатків бюджету та відповідно індексу споживчих цін, пікові значення яких припадають на 2004 та 2008 роки та відповідно становлять 34,4 та 36,8 відсотка. В середньому, в межах даного періоду видатки зведеного бюджету України зростали на 31,4 відсотка щорічно при середньому значенні індексу споживчих цін 13,6 відсотка. 2009 рік ми не включаємо в жоден етап, вважаємо що він є екстремалією, пов'язаною із глобальною фінансово-економічною рецесією. Хоча варто констатувати, що у даному році обсяг видаткової частини бюджету знизився на 0,6 відсотка при зростанні рівня споживчих цін на 12,3 відсотка. Етап 2010—2012 років: характеризується низхідним трендом інфляції та певним зниженням показника темпу приросту видатків, середні значення приведених показників у цьому періоді становлять 3,4 та 17,1 відсотка відповідно. Етап 2014—2015 років — особливістю цього етапу, як вже зазначалось вище, є те, що видатки зростали нижчими темпами ніж індекс споживчих цін. Виконання бюджету проходило в умовах суттєвого зниження реального валового внутрішнього продукту як у 2014, так і у 2015 роках. Середній темп зростання видаткової частини бюджету становив 16,7 відсотка, а індексу споживчих цін — 34,1 відсотка.

Згідно із положеннями економічної теорії при зростанні податкових надходжень відповідно мають зростати обсяги видаткової частини бюджету з урахуванням принципу збалансованості бюджету. В нашому дослідженні, ми вважаємо за доцільне перевірити дану гіпотезу для України за аналізований період 2000—2015 років. З метою реалізації зазначеного було знайдено залежність між показником зміни частки

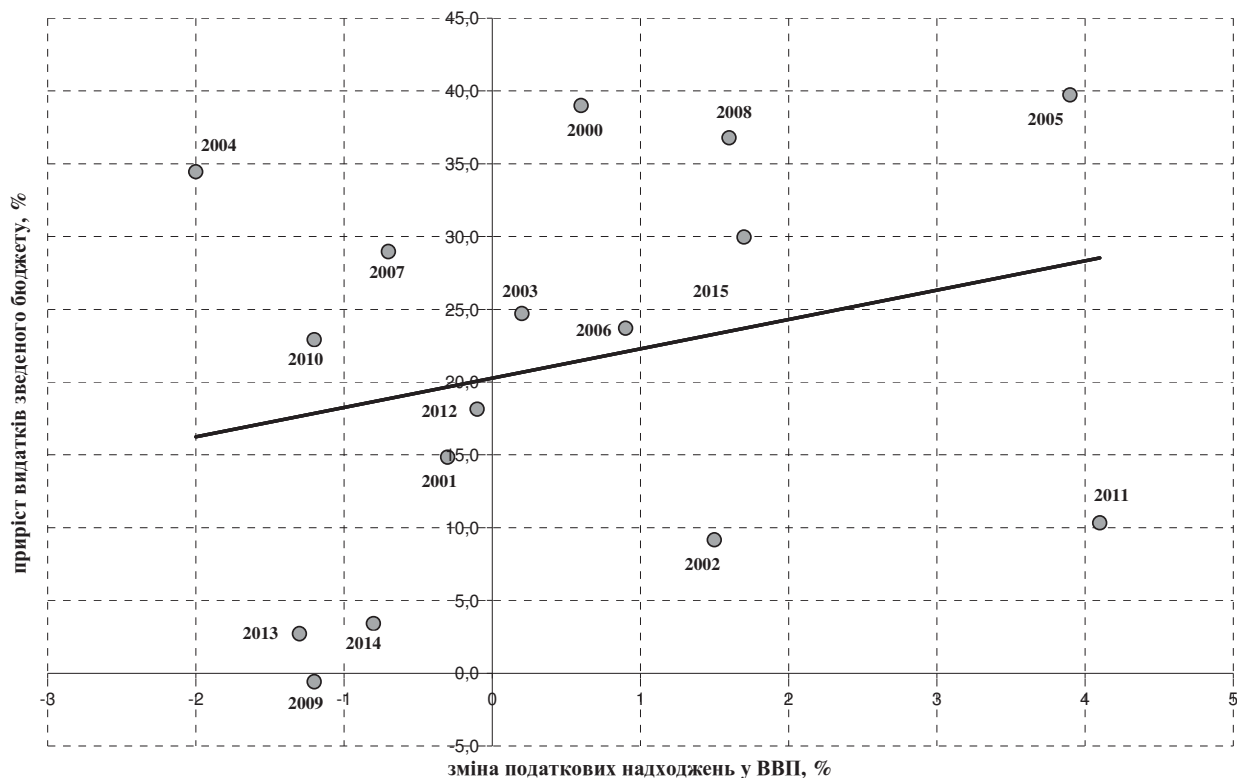


Рис. 2. Залежність показників зміни податкових надходжень у ВВП та приросту видаткової частини бюджету в період 2000—2015 років

податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті та темпом приросту видаткової частини зведеного бюджету, графічно це відображено на рисунку 2.

При зростанні показника співвідношення податкових надходжень до ВВП на 1 відсотковий пункт, показник приросту видатків зведеного бюджету зростає на 1,9 відсоткових пункти відповідно. Разом з тим, слід зауважити, що високої щільності між зазначеними показниками не виявлено, про що свідчить розпоршеність точок на графіку, які відображають відповідний рік, від лінії тренду. З огляду на зазначене, можна дійти висновку, що по-перше: рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через податкову систему в аналізованому періоді за представлені 16 років доволі сильно різняться у діапазоні від -2 відсотків у 2004 року до $+4$ відсоткових пункти у 2011 році, що пов'язано із прийняттям Податкового Кодексу України та зміною структури податкових надходжень відповідно та у 2005 році, що пов'язано із скасуванням цілого порядку податкових пільг; по-друге зміна значень частки податкових надходжень у ВВП не є визначальним фактором впливу на приріст видаткової частини бюджету.

Доцільним є здійснення аналізу структури видаткової частини зведеного бюджету в розрізі функціональної класифікації. Склад та обсяги бюджетних видатків визначають умови соціально-економічного розвитку країни, створюють відповідні умови для стимулювання виробництва, сприяють розвитку людського капіталу. Рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через видаткову частину зведеного бюджету України за період 2000—2015 років зріс на 7,6 відсоткових пункти до рівня, що перевищує 34,5 відсотка. В розрізі періодів 2005—2008 років середнє значення частки перерозподілу видатків зведеного бюджету через ВВП становить 32,2 відсотка, 2009—2013 років — 34,3 відсотка, 2014—2015 років — 34,0 відсотка.

Варто відзначити, що зростання приведенного показника в період кризового 2009 року, посткризово-

го відновлення 2010—2011 років та другої хвилі економічної рецесії 2012—2013 років викликано необхідністю компенсаторних заходів втрати доходів населення про що свідчить зростання видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення, реалізації стимулюючих бюджетних заходів та зростання частки видатків на обслуговування державного боргу як в загальній структурі видатків, так і у валовому внутрішньому продукті.

Незважаючи на суттєве зростання видатків на обслуговування боргу в 2014—2015 роках, у тому числі і за рахунок шокової девальвації та збільшення видатків на оборону в умовах територіального конфлікту та проведення АТО в частині Донецької та Луганської областей загалом частка перерозподілу валового внутрішнього продукту знизилась, що обумовлено проведенням заходів із фінансової та макроекономічної стабілізації, в тому числі з урахуванням співпраці держави із Міжнародним Валютним Фондом за програмою Extended Fund Facility. Середнє значення цього показника в період 2014—2015 років становило 34,02 відсотка, в цілому, за період 2005—2015 років — 33,48 відсотка.

Найвищу питому вагу в валовому внутрішньому продукті згідно з функціональною класифікацією видатків зведеного бюджету становлять видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, в тому числі пенсіонерів, ветеранів війни і праці, сім'ї, дітей та молоді, безробітних, на випадок непрацездатності. Значення цього показника за аналізований період коливаються від 4,8 відсотка в 2000 році до 10,0 відсотків в 2013 році, а середнє значення даного показника за період 2005—2015 років становить — 8,5 відсотка. Необхідно відзначити, що в період економічного зростання 2005—2008 років середнє значення показника складає 7,8 відсотка, економічного спаду, подальшого короточасного відновлення та рецесії 2009—2013 років — 9,1 відсотка, 2014—2015 років — 8,6 відсотка. Зниження значень частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення вда-

лось забезпечити за рахунок замороження розмірів основних соціальних стандартів та гарантій в період 2014-го та січня — серпня 2015-го року, зниження кількості надання соціальної допомоги та низки категоріальних пільг соціального значення, зокрема пільг на проїзд.

Показник частки видатків на освіту в валовому внутрішньому продукті за наведений період знаходиться в межах від 4,6 відсотка в 2000 році до 7,4 відсотка в 2010 році, середнє значення даного показника за період 2005—2015 років складає 6,6 відсотка. В свою чергу, середні значення у розрізі виділених етапів становили: 2005—2008 років — 6,2 відсотка, 2009—2013 років — 7,2 відсотка, 2014—2015 років — 6,1 відсотка. Зниження значень показника в останньому періоді було викликане зміною розрахунку освітньої субвенції місцевим бюджетам, удосконаленням механізму розміщення державного замовлення фахівців, оптимізацією чисельності вищих навчальних закладів, зменшенням видатків бюджету на фінансування фундаментальних та прикладних досліджень.

Значення показника питомої ваги видатків на економічну діяльність у валовому внутрішньому продукті коливалось від 2,8 відсотка в 2014 році до 5,8 в 2007 році, середнє значення даного показника за період 2005—2015 років становить 4,4 відсотка. В розрізі періодів 2005—2008 років — 5,2 відсотка, 2009—2013 років — 4,3 відсотка, 2014—2015 років — 3,0 відсотка. Слід наголосити, що основними складовими видатків на економічну діяльність є видатки на підтримку та розвиток паливно-енергетичного комплексу, сільського господарства, транспорту та дорожнього господарства. Поступове зниження видатків бюджету на економічну діяльність є наслідком погіршення економічної кон'юнктури, необхідності фінансування захищених статей видатків та балансування бюджету. Найбільшого скорочення в загальній структурі видатків на економічну діяльність зазнали видатки на підтримку та розвиток ПЕК та сільського господарства. Скорочення першої групи видатків пояснюється відходом ряду державних шахт на тимчасово неконтрольовану територію Донецької та Луганської областей, декларації курсу на закриття неприбуткових шахт за моделлю М. Тетчер 1980-х років. Проте скорочення видатків на сільське господарство, частка якого в структурі валового внутрішнього продукту в останні роки зростала є наслідком необхідності скорочення видатків бюджету у зв'язку із зростанням видатків на оборону, обслуговування державного боргу. Слід констатувати, що це не сприяє зміцненню конкурентоздатності вітчизняних виробників та розширенню обсягів виробництва, адже сільське господарство потребує дотацій для свого інтенсивного розвитку, що практикується в країнах ЄС та США.

Питома вага видатків на загальнодержавні функції у валовому внутрішньому продукті коливається від 3,3 відсотка в 2008 році до 6,4 відсотка в 2015 році, відповідно середнє значення за весь аналізований період складає 4,1 відсотка, при чому в період економічного зростання 2005—2008 років даний показник у середньому складав — 3,4 відсотка, період 2009—2013 років — 4,0 відсотка, глибокої економічної рецесії та територіального конфлікту 2014—2015 років — 5,6 відсотка. Як вже наголошувалось, основною причиною зростання значень цього показника є тенденція до зростання видатків на обслуговування державного боргу: з 0,70 відсотка у 2005 році до майже 4,0 відсотків у 2015 році.

Значення частки видатків бюджету на охорону здоров'я коливалось в межах від 2,9 відсотка в 2000 році до 4,2 відсотка в 2013 році, середнє значення даного показника за період 2005—2015 років складає 3,6 відсотка, у розрізі періодів 2005—2008 років — 3,6 відсотка, 2009—2013 років — 4,1 відсотка, що пов'язано із зростанням значень бюджетних асигну-

вань на фінансування галузі та пов'язано з проходженням першого етапу її реформування у 2011—2013 роках. Зниження показника питомої ваги видатків на охорону здоров'я у валовому внутрішньому продукті пов'язані, в тому числі, із замороженням фонду оплати праці працівникам медичної галузі так і само як і всім іншим категоріям працівників бюджетної сфери.

Показник питомої ваги видатків на громадський порядок, безпеку та судову владу в валовому внутрішньому продукті незначно коливається в межах від 1,8 відсотка у 2000 році до 2,9 відсотка у 2014 році, середнє значення даного показника в період 2005—2008 років складає 2,5 відсотка, 2009—2013 років — 2,6 відсотка, 2014—2015 років — 2,8 відсотка, що свідчить про певне зростання значень показника, що найбільше проявляється у останні роки та пов'язано із збільшенням фінансування Національної гвардії України, Служби безпеки України, структурних компонентів Міністерства внутрішніх справ, в яких відбувається реформування і на тлі територіального конфлікту. Крім того, відбулось суттєве зростання значень показника частки видатків зведеного бюджету на оборону в валовому внутрішньому продукті, для періоду 2005—2008 років серед значення цього показника становило 1,3 відсотка, далі відбулось пониження у періоді 2009—2013 років до рівня 1,0 відсотка середньорічного значення, а у 2014—2015 роках значення показника зросло до рівня 2,2 відсотка. Потреба зміцнення обороноздатності держави, проведення структурних зрушень в реформуванні Збройних сил України та введення бойових дій зумовили зростання видатків "оборонного" бюджету.

Значення частки видатків на житлово-комунальне господарство в валовому внутрішньому продукті відчутно коливалось за аналізований період від 0,5 відсотка у 2010 році до 1,5 відсотка в 2006 році, середній показник за період 2005—2008 років становить 1,0 відсоток, 2009—2013 років — 0,80 відсотка, 2014—2015 років — 1,0 відсоток. Видатки на духовний та фізичний розвиток становлять незначну частку в структурі видаткової частини зведеного бюджету та по відношенню до валового внутрішнього продукту, значення показника питомої ваги даних видатків у валовому внутрішньому продукті знаходиться в межах від 0,7 до 1,1 відсотка, у період 2005—2008 років середнє значення приведенного показника складає 0,8 відсотка, 2009—2013 років — 0,9 відсотка, 2014—2015 років — 0,9 відсотка. Загалом у періоді 2005—2015 років середнє значення аналізованого показника становило 0,9 відсотка. Показник питомої ваги видатків на охорону навколишнього природного середовища у валовому внутрішньому продукті є відносно стабільним до умов економічного розвитку держави та лиш незначно коливається про що свідчить агреговані середнє значення в розрізі представлених періодів: 2005—2015 роки — 0,3 відсотка; 2005—2008 роки — 0,3 відсотка, в 2009—2013 роках середнє — 0,3 відсотка, 2014—2015 роках — 0,3 відсотка відповідно.

Важливим аспектом аналізу процесу формування та реалізації бюджетної політики держави є визначення точності бюджетного планування, що відображається у оцінці співвідношення планових та фактичних бюджетних показників. За аналізований період 2000—2015 років, за виключенням 2000 року, щорічно мало місце недовиконання видаткової частини бюджету, що у період 2005—2015 років коливалось у межах від 4,8 відсотка у 2006 році до 14,1 відсотка у 2009 році, середнє значення даного відхилення за вказаний період складає 7,5 відсотка.

Основними причинами цьому слугували неточні прогнози базових макроекономічних показників, на яких розраховувались показники доходної і видаткової частини бюджету, а також його дефіциту — реального та номінального валового внутрішнього продукту, індек-

су споживчих цін, фонду оплати праці, рівня безробіття. Зокрема у 2009 рік при найбільшому недовиконанні видаткової частини бюджетні показники розраховувались на основі наступних прогнозних показників соціального-економічного розвитку держави: реальний ВВП — приріст +0,4 відсотка, індекс споживчих цін — 9,8 відсотка, фактично у 2009 році відбувся спад реального ВВП на 14,8 відсотка, індекс споживчих цін становив (грудень до грудня) — 12,3 відсотка. У ході бюджетного року не один раз коригувались обсяги доходної та видаткової частини, але не було закладено у бюджет реальний спад ВВП, який спостерігався ще з 3 кварталу 2008 року.

Другий приклад, 2015 рік, коли бюджет ухвалювався виходячи із прогнозного показника спаду реального ВВП на 4,3 відсотка ВВП та індексу споживчих цін у 13,1 відсотка. Фактично реальний спад ВВП склав 9,9 відсотка, а індекс споживчих цін становив 43,3 відсотка. Виходячи з наведеного, були допущені прорахунки у базових прогнозних показниках бюджету, які не вдалось скоригувати навіть при внесенні змін до Закону "Про Державний бюджет на 2015 рік". З огляду на зазначене, особливої актуальності та значущості набувають питання підвищення дієвості макроекономічного прогнозування, яке є базою для розрахунку показників бюджету на наступний рік.

ВИСНОВКИ

Виходячи із проведеного аналізу структури видаткової частини бюджету за функціональною класифікацією, можна дійти висновку, що пріоритетними напрямами бюджетної політики країни на середньострокову перспективу з урахуванням поступового відновлення позитивної динаміки економічного зростання мають стати зниження частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, поступового зниження боргового навантаження на бюджет щодо зниження вагових показників видатків бюджету на обслуговування державного боргу, підвищення рівня фінансування силових відомств, що спрямовано на підвищення обороноздатності держави, оновлення військової техніки та проведення інституційних реформ військового та силового блоку, зростання розмірів базових соціальних стандартів та гарантій з урахуванням економічних можливостей та індексу споживчих цін, оптимізація видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, в тому числі шляхом верифікації одержувачів соціальної допомоги та удосконалення підходів щодо визначення умов одержання соціальної допомоги на основі загального доходу домогосподарства. З урахуванням економічних тенденцій, вагомим завданням бюджетної політики є підвищення ефективності видатків бюджету. Реалізація зазначеного потребує проведення структурної оптимізації видаткової частини бюджету, забезпечення збалансованого розподілу бюджетних коштів між рівнями бюджетної системи.

Література:

1. Дем'янишин В.Г. Бюджетна політика держави: концептуальні засади, ефективність, розвиток стратегії і тактики / В.Г. Дем'янишин // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — 2011. — № 2. — С. 7—20.
2. Кудрин А.А. Бюджет модернізації економіки Росії / А.А. Кудрин // Финансы. — 2011. — № 1. — С. 3—9.
3. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: монографія / Л.В. Лисяк. — К.: ДННУ АФУ, 2009. — 594 с.
4. Сенчагов В. О формировании новой парадигмы бюджетной политики / В. Сенчагов // Вопросы экономики. — 2013. — № 6. — С. 152—158.

5. Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку / А.В. Павелко, І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. — 2015. — № 2 (100). — С. 64—73.

6. Ramey Valerie A. Identifying Government Spending Shocks: It's all in the Timing / Valerie A. Ramey // The Quarterly Journal of Economics. — 2011. — vol. 126 (1). — P. 1—50.

7. Stiglitz J. Stability with Growth: Macroeconomics, Liberalization and Development / J. Stiglitz, J. A. Ocampo, S. Spiegel. — Oxford: Oxford University Press, 2006. — 352 p.

References:

1. Dem'ianyshyn, V. H. (2011), "Fiscal policy: conceptual basis, efficiency, strategic and tactical development", Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu. vol. 2, pp. 7—20.
2. Kudryn, A. L. (2011), "Budget of modernization Russia's economy", Finansy, vol. 1, pp. 3—9.
3. Lysiak, L. V. (2009), Biudzhethna polityka u systemi derzhavnoho rehulivannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Budget policy in the system of public regulation of socio-economic development in Ukraine], Akademiia finansovoho upravlinnia, Kyiv, Ukraine.
4. Senchahov, V. O. (2013), "On the formation of a new paradigm of budget policy", Voprosy ekonomiki, vol. 6, pp. 152—158.
5. Chuhunov, I.Ya. Pavelko, A.V. (2015), "Designing budget policy to spur economic growth", Visnyk KNTEU, vol. 2 (100), pp. 64—73.
6. Ramey, V. A. (2011), "Identifying Government Spending Shocks: It's all in the Timing", The Quarterly Journal of Economics, vol. 126 (1), pp. 1—50.
7. Stiglitz, J. Ocampo, J.A. Spiegel, S. (2006), Stability with Growth: Macroeconomics, Liberalization and Development, Oxford University Press, Oxford, UK.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2016 р.

ІНВЕСТИЦІЇ:

ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

www.investplan.com.ua



Передплатний індекс: 23892

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ